

פרויקט "שילוב חרדים"

מח"ר כבר כאן

דו"ח מעקב אחר מסגרות חרדיות (מח"ר) במוסדות אקדמיים בישראל

איסוף ועריכה - איליה זטקובצקי

אוקטובר 2013

אודות מוסד שמואל נאמן

מוסד שמואל נאמן הוקם בטכניון בשנת 1978 ביוזמת מר שמואל (סם) נאמן והוא פועל להטמעת חזונו לקידומה המדעי-טכנולוגי, כלכלי וחברתי של מדינת ישראל.

מוסד שמואל נאמן הוא מכון מחקר המתמקד בהתווית מדיניות לאומית בנושאי מדע וטכנולוגיה, תעשייה, חינוך והשכלה גבוהה, תשתיות פיסיקות, סביבה ואנרגיה ובנושאים נוספים בעלי חשיבות לחוסנה הלאומי של ישראל בהם המוסד תורם תרומה ייחודית. במוסד מבוצעים מחקרי מדיניות וסקירות, שמסקנותיהם והמלצותיהם משמשים את מקבלי ההחלטות במשק על רבדיו השונים. מחקרי המדיניות נעשים בידי צוותים נבחרים מהאקדמיה, מהטכניון ומוסדות אחרים ומהתעשייה. לצוותים נבחרים האנשים המתאימים, בעלי כישורים והישגים מוכרים במקצועם. במקרים רבים העבודה נעשית תוך שיתוף פעולה עם משרדים ממשלתיים ובמקרים אחרים היוזמה באה ממוסד שמואל נאמן וללא שיתוף ישיר של משרד ממשלתי. בנושאי התוויית מדיניות לאומית שעניינה מדע, טכנולוגיה והשכלה גבוהה נחשב מוסד שמואל נאמן כמוסד למחקרי מדיניות המוביל בישראל.

עד כה ביצע מוסד שמואל נאמן מאות מחקרי מדיניות וסקירות המשמשים מקבלי החלטות ואנשי מקצוע במשק ובממשל. סקירת הפרויקטים השונים שבוצעו במוסד מוצגת באתר האינטרנט של המוסד. בנוסף מוסד שמואל נאמן מסייע בפרויקטים לאומיים דוגמת המאגדים של משרד התמי"ס - מגני"ט בתחומים: נוטכנולוגיות, תקשורת, אופטיקה, רפואה, כימיה, אנרגיה, איכות סביבה ופרויקטים אחרים בעלי חשיבות חברתית לאומית. מוסד שמואל נאמן מארגן גם ימי עיון מקיפים בתחומי העניין אותם הוא מוביל.

יו"ר מוסד שמואל נאמן הוא פרופ' **זאב תדמור** וכמנכ"ל מכהן פרופ' **עמרי רנד**.

כתובת המוסד :

מוסד שמואל נאמן, קרית הטכניון, חיפה 32000

טלפון : 04-8292329, פקס : 04-8120273

כתובת דוא"ל : info@neaman.org.il

כתובת אתר האינטרנט : www.neaman.org.il

מח"ר כבר כאן

דו"ח מעקב אחר מסגרות חרדיות (מח"ר) במוסדות אקדמיים בישראל

איסוף ועריכה - איליה זטקובצקי

אוקטובר 2013

Special thanks to the Commission on the Jewish People,

UJA-Federation of New York, for their support of this Project

אין לשכפל כל חלק מפרסום זה ללא רשות מראש ובכתב ממוסד שמואל נאמן מלבד לצורך ציטוט של קטעים קצרים במאמרי סקירה ופרסומים דומים תוך ציון מפורש של המקור.

הדעות והמסקנות המובאות בפרסום זה הן על דעת המחברים ואינן משקפות בהכרח את דעת מוסד שמואל נאמן.

פתח דבר

בנובמבר 2012 פרסמה הועדה לתכנון ולתקצוב (ות"ת) של המועצה להשכלה גבוהה קול קורא להפעלת **מסגרות חרדיות במוסדות אקדמיים בישראל (מח"ר)**.

קול קורא זה היה תולדה של תהליך שהחל לפני מספר שנים וקיבל תאוצה בתקופה האחרונה, לאחר כניסתו לתפקיד של היו"ר הנוכחי של הות"ת, פרופ' **מנואל טרכטנברג**. מוסד שמואל נאמן לקח חלק פעיל בתהליך, שבמסגרתו נשקלו ונבדקו דרכים שונות לשילוב האוכלוסייה החרדית בעולם האקדמי הישראלי, תוך התחשבות במאפייניה הייחודיים של אוכלוסייה זו.

יש לציין שתהליך כניסתם של הסטודנטים החרדים למוסדות להשכלה גבוהה החל כבר לפני מספר שנים והתעצם בתקופה האחרונה. כך, בין שנה"ל 2005/6 לשנה"ל 2011/12 גדל מספרם ב-145% (!) – מ-3,000 ל-17,350¹ - מה שהפך את הציבור החרדי לקבוצה הדינמית ביותר באוכלוסיית הסטודנטים הישראלים. עם זאת, אופייה המיוחד של האוכלוסייה החרדית היקשה את קליטתה במסגרת המוסדות האקדמיים הקיימים. בנוסף, התואר האקדמי המוענק ע"י המוסדות המיוחדים שהוקמו לצורך הענקת ההשכלה גבוהה לציבור זה אינו נתפס במקרים רבים כשווה ערך לתארים ממוסדות השכלה גבוהה רגילים (האוניברסיטאות, הטכניון וכד'). זאת, גם בשל השמרנות של שוק התעסוקה וגם משום שחלק מהמוסדות החדשים לא הצליח לספק רמה גבוהה של הידע לבוגריהם.

כדי להתמודד עם הבעיות הנ"ל ובמקביל להיענות לדרישות המיוחדות של הסטודנטים החרדים, יצא הקול הקורא להקמת **מסגרות חרדיות (מח"רים)** במוסדות האקדמיים בארץ. על פי דרישות הות"ת, על המסגרות החרדיות להימצא בתוך (או בקרבה רבה אל) הקמפוסים הכלליים – כך שהסטודנטים החרדים יוכלו להנות מהתשתיות של המוסדות הכלליים ומשירותיו של צוות הוראה קבוע. מאידך, הלימודים במסגרת המח"רים אמורים להתקיים בנפרד משאר הסטודנטים ולפי תכנית מיוחדת (לפחות בשלב ראשון) – כדי להתאים את תנאי הלימוד לאופי הסטודנטים.

חלק מהמוסדות האקדמיים בארץ נענו לאתגר והחלו בהפעלת מסגרות חרדיות שונות. דו"ח זה מפרט את ההתקדמות במסגרת 'קול קורא' זה, נכון לסמסטר קיץ שנה"ל 2012/13.

¹ איליה זטקובצקי, ראובן גל, "הדרך לשילוב", מוסד שמואל נאמן, מרץ 2012

ממצאים עיקריים

הנתונים המובאים להלן הופקו באמצעות פנייה ישירה למוסדות האקדמיים הרלוונטיים. ראשי המוסדות הללו (או בעלי התפקידים הרלוונטיים לנושא המח"ר) קיבלו מכתב מטעם 'פרויקט שילוב חרדים' במוסד שמואל נאמן, בו התבקשו להעביר את הנתונים העדכניים לצורך מעקב וליווי אחר הפרויקט.

מוסדות:

נכון לחודש יולי 2013, פעלו מסגרות חרדיות מיוחדות ב- 8 מוסדות אקדמיים בארץ. בין השמונה האלו היו שתי אוניברסיטאות – הטכניון והאוניברסיטה העברית - ו- 6 מכללות: מכללת הדסה ירושלים, מכללה אקדמית להנדסה ירושלים, מכללה אקדמית להנדסה סמי שמעון, מכללה אקדמית אשקלון, מכללה אקדמית צפת ואקדמיה לאמנות ועיצוב בצלאל. יודגש כי מדובר רק במסגרות שהוקמו כמענה ל'קול קורא' 2012/11.

סטודנטים:

במסגרת פרויקט מח"ר, עד יולי 2013 הצטרפו לעולם האקדמי 682 חרדים. 503 מהם נמצאים כרגע במכינה, עוד 49 סיימו אותה וממתיינים לפתיחת מסגרת אקדמית, 130 נמצאים כבר בעיצומם של הלימודים האקדמיים.

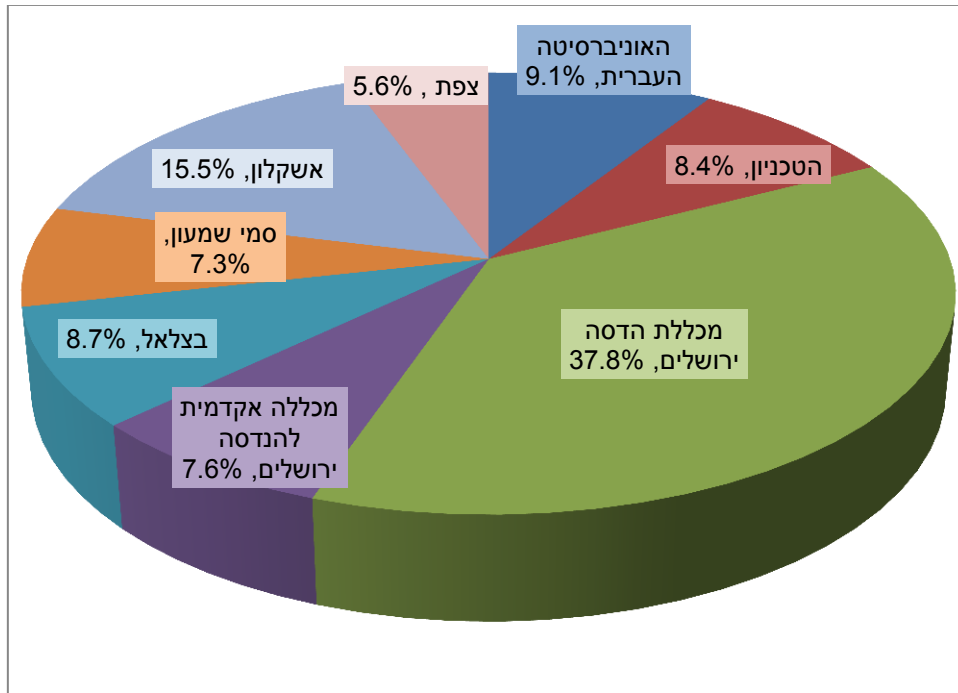
מקצועות:

בין המקצועות הנלמדים (או המתוכננים) נמצאים: הנדסת תעשייה וניהול, מדעי המחשב, אופטומטריה, ביו-טכנולוגיה, תקשורת, אמנות, אדריכלות, עבודה סוציאלית, מדעי המחשב, כלכלה, סיעוד, מערכות מידע, הנדסת תוכנה והנדסת חשמל. יש להזכיר כי חלק ניכר מהתלמידים נמצא, כאמור, במכינות וחלקם טרם החליט איזה מקצוע ילמד.

איור 1 ואיור 2 להלן מציגים מספר נתונים אודות המח"רים:

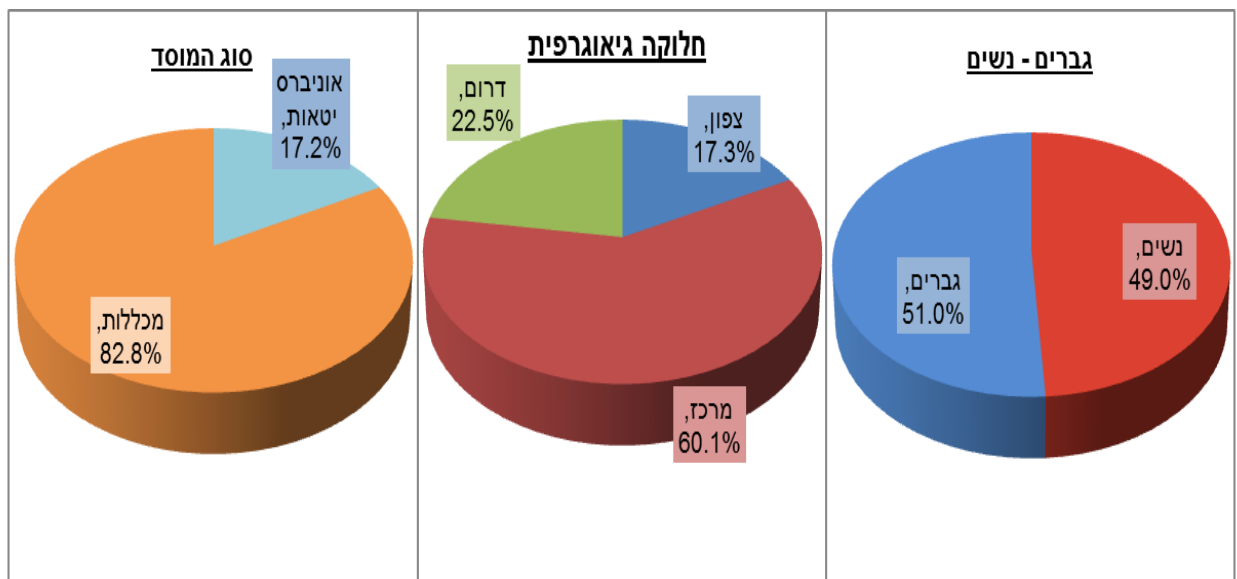
איור 1:

סטודנטים חרדים במסגרות חרדיות (מח"ר) לפי מוסדות לימוד (יולי 2013)

איור 2:

מסגרות חרדיות (מח"ר) – תיאור על פי איפיונים (יולי 2013)

מניתוח הנתונים שלעיל עולות כמה מסקנות:

ראשית, נמשכת המגמה של הצטרפות גברים חרדיים לעולם האקדמי.

לוח 1:
ההרכב הג'נדר של הסטודנטים החרדים

מח"ר	2011/12	2009/10	
נשים	48.6%	58.6%	49.0%
גברים	51.4%	41.4%	51.0%

המקורות: מלאך, כהן (2011), זטקובצקי (2012), מוסד שמואל נאמן

כפי שניתן לראות מההשוואה המוצגת בלוח 1, בדומה לשנת הלימודים הקודמת (2011/12), גם בפרויקט המח"ר קיים שוויון כמעט מלא בין סטודנטים לסטודנטיות (אפילו יתרון קל לגברים), כאשר רק כמה שנים קודם לכן שיעור הנשים בין הסטודנטים החרדים עמד כמעט על 60%. נתון חשוב אחר הינו שיעור הסטודנטים החרדים שלומדים באוניברסיטאות (לעומת מכללות).

לוח 2:
סטודנטים חרדים לפי סוג המוסד הלימודי

מח"ר	2011/12	2009/10	
אוניברסיטאות (לא כולל פתוחה)	3.2%	3.8%	17.2%
מכללות	96.8%	96.2%	82.8%

המקורות: מלאך, כהן (2011), זטקובצקי (2012), מוסד שמואל נאמן

הנתונים המוצגים בלוח 2 מראים בבירור: אחוז הסטודנטים החרדים הלומדים באוניברסיטאות (בהשוואה לאלו הלומדים במכללות) גבוה משמעותית במסגרת התכנית החדשה (מח"ר) מאשר בחלוקה המקבילה בשנים הקודמות.

² גלעד מלאך, בצלאל כהן "חרדים לאקדמיה", התאחדות הסטודנטים בישראל, 2011
³ איליה זטקובצקי "מיפוי מוסדות אקדמיים בישראל המותאמים לציבור החרדי", מוסד שמואל נאמן, 2012

סיכום

פרויקט המח"ר החל לפני פחות משנה. היום, כ- 700 סטודנטים חרדים לומדים ב- 27 תכניות, בשמונה מוסדות אקדמיים בהם פועל פרויקט מח"ר.

חשוב לציין שבין המוסדות האלו נמצאים 3 מוסדות שקודם לכן לא עבדו עם הציבור החרדי באופן מסודר – מכללת הדסה, המכללה האקדמית להנדסה ירושלים והאקדמיה לאומנות ועיצוב בצלאל – ועוד שלושה מוסדות שניסו, אך לא הצליחו להקים מסגרת חרדית יציבה – טכניון, האוניברסיטה העברית והמכללה אקדמית להנדסה סמי שמעון.

חשוב לציין גם שהנתונים מראים כי במסגרת המח"ר מסתמן שיעור גבוה יחסית של סטודנטים חרדים הפונה לאוניברסיטאות (ולא למכללות) – מגמה חדשה שכמעט ולא נצפתה קודם.

על סמך ממצאי הבדיקה הראשונית הזו, ניתן להסיק בזהירות כי בשלב זה ישנן מגמות חיוביות המצביעות על כך שפרויקט המח"ר מתקדם לעבר השגת המטרה שלו - להנגיש השכלה אקדמית ברמה גבוהה לציבור החרדי.

עם זאת, יש לזכור שמדובר רק במסקנות ראשוניות העולות מסקר בהיקף מצומצם שבוצע בשלבים התחלתיים של הפרויקט. למסקנות מפורטות ומבוססות יותר ולהגדרת המלצות לקידום הפרויקט יידרש מחקר רחב בהרבה.

* * *

נספח א' – רשימת מסגרות חרדיות במוסדות אקדמיים שונים

לוח 3: רשימת המסלולים בהם מתקיימים לימודים

הערות	מס' הסטודנטים	תחילת הלימודים	מסלול
האוניברסיטה העברית			
חצי - רוח, חצי - מדעים	20	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה כללית - גברים
	17	תשע"ג, סמסטר ב'	מכינה בבי"ס למקצועות בריאות - גבר'
חצי - רוח, חצי - מדעים	25	תשע"ג, סמסטר קיץ	מכינה כללית 2 - גברים
הטכניון			
	17	בסביבות ינואר 2012	גאו-אינפורמציה - גברים
	40	תשע"ג, סמסטר קיץ	מכינה - גברים
מכללת הדסה ירושלים			
	20	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה למדעים 1 - גברים
	19	תשע"ג, סמסטר ב'	מכינה למדעים 2 - גברים
	35	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה למדעי החברה 1 - גברים
	15	תשע"ג, סמסטר ב'	מכינה למדעי החברה 2 - גברים
	15	תשע"ג, סמסטר א'	מכינת לגיל +30 גברים 1
	19	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה למדעים 1 - נשים
	90	תשע"ג, סמסטר ב'	מכינה למדעים 2 - נשים
	30	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה למדעי החברה 1 - נשים
	15	תשע"ג, סמסטר ב'	מכינה למדעי החברה 2 - נשים
המכללה האקדמית להנדסה ירושלים			
החל לאחר סיום מכינה	52	תשע"ג, סמסטר ב'	הנדסת תכנה - נשים
האקדמיה לאומנות ועיצוב בצלאל			
21-אומנות	44	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה לאדריכלות ואומנות - נשים
23 – אדריכלות	15	תשע"ג, סמסטר קיץ	מכינה - נשים
המכללה האקדמית להנדסה סמי שמעון			
	50	תשע"ג, סמסטר ב'	מכינה - גברים
המכללה האקדמית אשקלון			
	19	תשע"ג, סמסטר א'	עבודה סוציאלית - נשים

	14	תשע"ג, סמסטר א'	כלכלה וניהול - גברים
	12	תשע"ג, סמסטר ב'	רב תחומי כלכלה ומנע"ס - נשים
	12	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה קדם אקדמאית - גברים
	17	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה קדם אקדמאית - גברים
	17	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה - נשים
	15	תשע"ג, סמסטר ב'	מכינה לגיל 30 + - גברים
המכללה האקדמית צפת			
	17	תשע"ג, סמסטר א'	מכינה - גברים
	21	תשע"ג, סמסטר א'	עבודה סוציאלית - נשים
	682		סה"כ סטודנטים

לוח 4: רשימת המסלולים המתוכננים

מסלול	תחילת הלימודים הצפויה	הערות
האוניברסיטה העברית		
מכינה כללית 3 - גברים	סמסטר א' תשע"ד	בהקמה
מכינה כללית - נשים	סמסטר א' תשע"ד	בהקמה
הטכניון		
מכינה - נשים	סמסטר א' תשע"ד	החלה הרשמה
מכללת הדסה ירושלים		
ניהול גברים	תשע"ד סמסטר ב'	יפתח לאחר סיום המכינות
תקשורת וממשל גברים	תשע"ד סמסטר ב'	יפתח לאחר סיום המכינות
ביוטכנולוגיה גברים	תשע"ד סמסטר ב'	יפתח לאחר סיום המכינות
ניהול נשים	תשע"ד, סמסטר א'	יפתח לאחר סיום המכינות
אופטומטריה נשים	תשע"ד, סמסטר א'	יפתח לאחר סיום המכינות
ביוטכנולוגיה נשים	תשע"ד, סמסטר א'	יפתח לאחר סיום המכינות
מדעי המחשב נשים	תשע"ד, סמסטר א'	יפתח לאחר סיום המכינות
המכללה האקדמית להנדסה ירושלים		
מכינה תשע"ג-תשע"ד - נשים	07/08/2013	הרשמה בעיצומה

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית
הטכניון – מכון טכנולוגי לישראל
טל. 04-8292329, פקס 04-8231889
קרית הטכניון, חיפה 32000
www.neaman.org.il